

OBCHODOVÁNÍ S OHROŽENÝMI DRUHY ŽIVOČICHŮ

Primárním mezinárodním pramenem v oblasti obchodování s ohroženými druhy živočichů a rostlin je bezesporu **Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin** (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - **CITES**). Tato konvence je někdy nazývána také jako Washingtonská konvence podle místa, kde byla podepsána v roce 1973. Jejím účelem je regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin. Tato regulace je nutná kvůli efektivní ochraně některých druhů před vyhubením v přírodě, protože jejich odchyt či sběr pro mezinárodní obchod je velmi rozsáhlý a je jedním z nejzávažnějších faktorů ohrožujících tyto druhy na přežití.

Regulace obchodu je prováděna systémem **vývozních a dovozních povolení** (tzv. permity CITES), která vystavují příslušné výkonné orgány členských zemí. Tato povolení jsou nutná při přechodu exemplářů CITES přes hranice států. V případě, že obchod ohrožuje daný druh na přežití, povolení nejsou žadateli vydána.

Úmluva se vztahuje na živé organismy i na jakékoli jejich části či výrobky z nich. **Živé i mrtvé organismy** jsou v rámci CITES oficiálně označovány termínem "**exemplář**". V současné době má úmluva CITES již 183 členských zemí, Česká republika je členskou zemí od 1. 1. 1993.

Exempláře jsou rozděleny podle stupně ohrožení do tří kategorií, kterými jsou:

- **CITES Appendix I**

Zahrnuje na 500 druhů živočichů a 300 druhů rostlin, které jsou bezprostředně ohrožené vyhubením. Mezinárodní obchod s těmito druhy je zakázán a je povolován jen výjimečně (např. pro zoologické zahrady, výzkum).

Jedná se například o *všechny lidoopy* (gorila, orangutan, šimpanz), *lemury, pandy a některé druhy medvědů, opic, velké kytovce a delfíny*, o řadu druhů *kočkovitých šelem* (gepard, levhart, tygr aj.), *oba druhy slonů, nosorožce, kabara pižmového*, o řadu *dravců, jeřábů, bažantů a papoušků, mořské želvy*, určité druhy *krokodýlů a ještěřů, velemloky, latimérie*, o některé druhy kaktusů a orchidejí, některé palmy a vzácné exotické dřeviny (brazílské růžové dřevo aj.) a další druhy.

Z fauny ČR sem patří *orel královský, orl mořský, sokol stěhovavý a vydra říční*.

- **CITES Appendix II**

Zahrnuje na 4 000 druhů živočichů a 25 000 druhů rostlin, které by mohly být ohroženy, pokud by mezinárodní obchod s nimi nebyl regulován. Tato příloha obsahuje i druhy snadno zaměnitelné za exempláře CITES I. Patří sem všechny *) *opice, kytovci, vydry a kočkovité šelmy, hroši, pekari, luskouni, řada druhů antilop, nandu pampový, plameňáci, všechny *) druhy dravců, sov, papoušků* (s výjimkou andulky, korely a alexandra malého) a *kolibříků, loskuták, rýžovník* aj. ptáci, různé druhy *želv*, všichni *) *krokodýli, leguáni, varani a hroznýšoví hadi*, některé druhy *exotických žab a ryb*, motýlů, *sklípanů, měkkýšů, mořských korálů*, všechny druhy *) orchidejí a kaktusů, některé agáve, aloe, sukulentní pryšce, tilandsie a masožravé rostliny, ženšen, některé dřeviny a další druhy.

Z fauny a flóry ČR jsou do této kategorie kromě všech dravých ptáků (33 druhů zastíženo v ČR) a sov (12 druhů) zahrnuti *vlk, medvěd, rys, kočka divoká, čáp černý, drop velký, pijavka lékařská, jasoň červenooký*, celá čeleď vstavačovitých, sněžěnka podsněžník a brambořík nachový.

*) kromě druhů zahrnutých v kategorii I.

- **CITES III**

Zahrnuje 220 druhů živočichů a 8 taxonů rostlin. Jedná se o druhy, které jsou ohroženy mezinárodním obchodem pouze v určitých zemích a jsou chráněny na návrh těchto zemí. Příkladem může být mrož lední - Kanada, či hyenka hřivnatá - Botswana aj.

Evropská Unie aplikuje přísnější ochranu pro CITES druhy, ale i pro další ohrožené druhy vyskytující se na území EU či druhy, které by mohly ohrozit ekologickou stabilitu a u kterých chce zabránit jejich dovozu na své území. Regulace mezinárodního a vnitrounijního obchodu na území EU je uskutečňována na základě **nařízení Rady (ES) č. 338/97, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi** a **nařízení komise (ES) č. 865/2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s těmito druhy**.

Členské země EU proto mají vlastní seznamy CITES druhů, které jsou druhy rozděleny do kategorií A, B, C a D, a jsou obsaženy v **přílohách nařízení komise (EU) č. 709/2010**, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi.

Důvodů, proč byly některé druhy zařazeny pod přísnější ochranu, je několik. Jedním z nich je větší zájem na ochraně druhů původně se vyskytujících na území EU, druhy pod přísnější ochranou jsou zároveň chráněny evropskými směrnicemi o ochraně volně žijících ptáků a o ochraně přírodních stanovišť, u některých druhů byla dokumentována vyšší úmrtnost při přepravě, anebo se jedná o invazní druhy, které by mohly ohrozit původní evropské druhy.

- **Příloha A**

Jedná se o druhy přímo ohrožené vyhubením a druhy, které se přirozeně vyskytují ve volné přírodě EU a jsou chráněny zákony členských států EU nebo legislativou EU na ochranu přírody. Ne všechny musejí být chráněny úmluvou CITES (zahrnuje např. všechny druhy evropských dravců a sov). Příloha A je tedy obsáhlejší než příloha CITES I. Evropská legislativa dále zakazuje jakýkoli obchod s jedinci druhů zařazených do přílohy A. Výjimky jsou možné pro jedince narozené a odchované v zajetí, dále pro jedince určené k záchranným chovům, k vědeckému výzkumu apod.

- **Příloha B**

Zahrnuje většinu druhů z přílohy CITES II, některé druhy z přílohy CITES III, ale i druhy, které nejsou chráněny úmluvou CITES a jejichž dovoz do EU je pozastaven, neboť jako nepůvodní invazní druhy představují hrozbu pro evropskou přírodu - např. želva nádherná nebo skokan volský.

- **Příloha C**

Tvoří ji seznam druhů z přílohy CITES III a některých druhů, které nejsou chráněny úmluvou CITES.

- **Příloha D**

Týká se některých druhů z přílohy CITES III a druhů, které nejsou chráněné úmluvou CITES, ale dovoz do EU je sledován a vyhodnocován na základě tzv. oznámení o dovozu - např. norek sibiřský.

Dne 1. 5. 2004 vstoupila Česká republika do Evropské unie. Od tohoto data nabyl účinnosti **zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů** (zákon o obchodování s ohroženými druhy). V červnu 2010 nabyla platnosti vyhláška č. 210/2010 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 100/2004 Sb.

S novelou zákona č. 100/2004 Sb., která nabyla účinnosti 1. ledna 2010, vzniká chovatelům **povinnost vedení záznamů o chovu a o obchodu** s druhy CITES. Každý, kdo chová či obchoduje s exempláři z přílohy A nebo B, je povinen o tom vést písemné záznamy. Podrobnější informace o tom, jak mají záznamy vypadat, jsou ve vyhlášce č. 210/2010 Sb.

V České republice také platí povinnost registrace držených nebo chovaných CITES druhů, tuto registraci provádějí krajské úřady a vedou **seznam povinně registrovaných druhů CITES, který** je obsažen ve vyhlášce č. 210/2010 Sb.

V ČR je **výkonným orgánem** s vrcholnou působností **Ministerstvo životního prostředí ČR**, regionálními výkonnými orgány jsou krajské úřady. Vědeckým orgánem CITES s celostátní působností je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Funkci **kontrolního orgánu** zastává **Česká inspekce životního prostředí**.

Dovoz a vývoz exemplářů CITES

K **dovozu** exemplářů z přílohy A a B (dle legislativy EU) do ČR ze zemí EU je nutné vývozní povolení CITES ze země původu a dovozní povolení ČR, která jsou předkládána celnímu úřadu při vstupu do EU. Při dovozu exemplářů z přílohy C a D (dle legislativy EU) je nutné při vstupu do EU na celním úřadě vyplnit formulář oznámení o dovozu (formuláře jsou k dispozici na celním úřadě),

**(při dovozu exempláře z přílohy C ze země, která jej zařadila do seznamu CITES, je nutné i vývozní povolení ze země původu)*

Pro některé CITES druhy platí zákaz dovozu na území EU - POZASTAVENÍ DOVOZU. Dovoz takových exemplářů do EU není přípustný a to ani v případě, že země původu povolí jejich vývoz.

K **vývozu** exemplářů z přílohy A, B a C z ČR do zemí mimo EU je nutné vývozní povolení ČR. K vývozu exemplářů z přílohy D není zapotřebí povolení CITES.

Transport exemplářů CITES mezi členskými zeměmi EU není považován za dovoz a vývoz a nejsou proto nutná dovozní ani vývozní povolení.

V rámci EU však existuje mnoho omezení, jakým je například **zákaz komerčního využívání**. Druhy z přílohy A je zakázáno jakkoli komerčně využívat (prodávat, nakupovat, inzerovat, vystavovat za peníze, používat je k reklamě apod.) Z tohoto zákazu

je možné udělit výjimku krajskými úřady ve správním řízení, pokud žadatel doloží všechny požadované údaje, získá potvrzení o výjimce ze zákazu obchodních činností (**žlutý formulář**). Tento dokument je platný po celém území EU. Exemplář musí být nezaměnitelně označen, aby bylo možné ho ztotožnit s vydaným dokumentem.

**(Zákaz komerčního využívání druhů z přílohy A neplatí pro uměle vypěstované rostliny, starožitnosti a běžně chované druhy ptáků (příloha X nařízení Komise (ES) č. 865/2006), ve znění pozdějších předpisů).*

Je zakázáno komerčně využívat i druhy z přílohy B, tento zákaz neplatí pro exempláře, které byly získány legálním způsobem (legální dovoz do EU, odchov). S legálně získanými exempláři B se v EU smí obchodovat volně.

Přemístěním je míněn jakýkoli přesun exempláře po Evropské unii. V případě, že se tento přesun týká exempláře druhu z přílohy A, který pochází z volné přírody a měl při dovozu do EU stanoveno místo určení, je nutné požádat o povolení k přemístění. Toto povolení v ČR uděluje Ministerstvo životního prostředí. U odchovaných exemplářů a exemplářů druhů z jiných příloh se toto povolení nevyžaduje.

U všech exemplářů CITES platí povinnost na výzvu kontrolních orgánů prokázat jejich legální původ.

Tato povinnost platí pro každého, kdo exemplář drží, nabízí k prodeji, zpracovává, přepravuje atd.

Kontrola a možné sankce

Výkonným orgánem s vrcholnou působností je Ministerstvo životního prostředí ČR, regionálními výkonnými orgány jsou krajské úřady. Vědeckým orgánem CITES s celostátní působností je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK). Hlavním kontrolním orgánem CITES v ČR je Česká inspekce životního prostředí, která kontroluje dodržování zákonů v oblasti CITES, může ukládat opatření a zjišťovat totožnost osob. Za porušení zákona ukládá ČIŽP pokuty (blokové nebo v přestupkovém či správním řízení). V případě pochybností ČIŽP podezřelé exempláře CITES zadrží a zabaví. Osoba, které je exemplář zadržen, je povinna jej inspekci nebo celnímu orgánu vydat. Pokud tak neučiní, může jí být exemplář odňat.

Dalším kontrolním orgánem CITES je Celní správa, která provádí kontrolu nad zbožím podléhajícím celnímu dohledu a má pravomoc podezřelé exempláře zadržet.

Při nedodržení povinnosti stanovených zákonem je možné uložit pokutu až do výše **1.500.000,- Kč fyzickým osobám i podnikatelským subjektům**. Dále může dojít k zabavení exemplářů.

**(V závažných případech je možné případ řešit i dle trestního zákona (řeší speciální složky Celní správy nebo Policie ČR). Dotyčná osoba pak může být potrestána odnětím svobody až na osm let, zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.*

Zdroje:

Ministerstvo životního prostředí ČR

www.mzp.cz

Agentura ochrany přírody a krajiny

<http://www.ochranaprirody.cz/>

Česká inspekce životního prostředí

<http://www.cizp.cz/CITES-1>

Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora

<https://www.cites.org/>

Nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi

Nařízení komise (EU) č. 709/2010, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi

Nařízení komise (ES) č. 865/2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s těmito druhy

Zákona č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)

Vyhlášky č. 210/2010 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy